

פרק ו

כשרות השלטון או בוחריו: "קשר רשעים"

א. קשר רשעים אינו מן המניין

יש אחרונים הטוענים שמלך או כל הנהגה שאינם הולכים בדרך ה' אין להם תוקף, וכך גם ציבור שאינו הולך בדרך ה' אינו יכול לבחור הנהגה. מכוח זה הם טוענים שאין היום תוקף חוקי לממשלת ישראל.

כך כתב בספר ויואל משה (ג' שבועות, קנד): "תמה מה עלתה על לבו של חזקי' שדעת הקב"ה תהי' כהרוב של הרשעים, הא על זה נאמר 'לא תהי' אחרי רבים לרעות', ואם בעניני הקהל כתב הרמ"א (חו"מ, קסג) שעושין על פי רוב - רק מאותן שמקבלים עליהם לומר דעתם לשם שמים, קל וחומר שאין רשעים אלו נמנין לרוב... כל מי שיש לו מוח בקדקדו דעתם ברורה להתרחק מהציונות מהם ומהמונם ומכל פעולותיהם... ובפרט באותה המלכות אשר היא באיסורים חמורים ונוראים יותר מכל עבירות שבכל התורה כולה כאשר כתבת".

ובספר דרכי חושן (ח"א, עמ' שפט) כתב: "בעיני הסכמת רוב מנין ורוב בנין, רוב מנין היינו רוב ישראלים הכשרים דקשר רשעים אינו מן המנין, והיינו במציאות דישנה זכות בחירה ע"פ התורה רק למצביעי... החלק שהוא חרדי... ועוד... דבעיני הסכמת ת"ח... דבעיני שתהא לו דעת קובעת ולא כאחד ממליון... וגם שנשים ונכרים משתתפים בבחירה, וגם הממונים בעיני שיהיו כשרים, ולכו"ע לא מהני... אפילו נימא כדברי החת"ס לא שמענו כל זה אלא במלכות שניחא לן בה, אבל שלטון של כופרים ורשעים המיוסד לעקירת הדת ובא להחליף חוקי אמת של התורה לא ניחא לן לקבל חוקיהם אלא במלחמה לבטלם מן העולם, ודאי שלא ניחא לעם קדוש לתת יד לעקירת תורת משה".

ובשו"ת פאת שדך (צא): "הכנסת שנבחרים בה כמה מפריצי עמנו, ויש בהם גם כן שונאי דת, לא שייך לומר בחוקים שלהם דינא דמלכותא דינא, אלא שאי אפשר לעמוד בזה אם לא נדון שבקצת דברים שייך בהם דינא דמלכותא וכו'". לשיטתו מעיקר הדין אין תוקף למלכות שאינה הולכת בדרך התורה, אלא שבדברים מסוימים חייבים לשמוע גם בקול הנהגה רשעה, שאם לא כן איש את רעהו חיים בלעו.

אם כן, הפוסלים מלך או ציבור שאינם שומרים תורה ומצוות נסמכים בין יתר טענותיהם על דברי חז"ל - "קשר רשעים אינו מן המנין", ויש להבין טיבה של קביעה

זו. נעיין בדברי הגמרא המלמדת יסוד זה ובמקורות נוספים, ומתוך כך תתבאר גם שאלה זו - מה דינה של ממשלת ישראל היום.

במסכת סנהדרין (כו, א) מסופר: "ר"ח ור"ש קאזלי לעבר שנה בעסיא. פגע בהו ר"ל... חזייה לההוא גברא דקא כריב. אמר להן: כהן וחורש? אמרו לו: יכול לומר: אגיסטון אני בתוכו. תו חזייה לההוא גברא דהוה כסח בכרמי, אמר להן: כהן וזומר? אמרו לו: יכול לומר לעקל בית הבד אני צריך... אתא לקמיה דרבי יוחנן, אמר ליה בני אדם החשודין על השביעית, כשרין לעבר שנה?... הכא **קשר רשעים הוא ואינו מן המנין**. אמר ר": דא עקא" [רש"י שם: "קשר רשעים הוא" - ואפילו עושין עיבור כדין וכדת, אין השנה מתעברת על ידיהן, דבעינן בית דין נימנין וזה אינו מנין"].

ממשיכה הגמרא: "מאי קשר רשעים, שבנא הוה דריש בתליסר רבוותא, חזקיה הוה דריש בחד סר רבוותא. כי אתא סנחריב וצר עלה דירושלים, כתב שבנא פתקא, שדא בגריא: שבנא וסיעתו השלימו, חזקיה וסיעתו לא השלימו. הוה קא מסתפי חזקיה, אמר דילמא חס ושלום נטיה דעתיה דקודשא בריך הוא בתר רובא, כיון דרובא מימסרי אינהו נמי מימסרי. בא נביא ואמר לו: 'לא תאמרון קשר לכל אשר יאמר העם הזה קשר', **דקשר רשעים הוא, וקשר רשעים אינו מן המנין**. הלך [שבנא] לחצב לו קבר בקברי בית דוד, בא נביא ואמר לו: 'מה לך פה ומי לך פה כי חצבת לך פה קבר הנה ה' מטלטלך טלטלה גבר'... תנא: הוא ביקש קלון בית אדניו, לפיכך נהפך כבודו לקלון... אמר רבי אלעזר: שבנא בעל הנאה היה, כתיב הכא: 'לך בא אל הסכן הזה', וכתב התם: 'ותהי לו סכנת'".

מדברי המפרשים עולה ששבנא חטא בהצטרפות לעובדי עבודה זרה ובמרידה במלכות.

המהרש"א בחידושי אגדות שם כותב: "סנחריב חרף מערכות אלהים חיים, כמו שכתוב: 'ביד מלאכך חרפת', ועל כן שבנא וסיעתו שבאו להשלים עמו היו מחשבותם לרעה על ה' וכאלו חשב לעבוד ע"ז, דאמרינן מחשבה רעה בע"ז הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה, ועל כן אף שהוא וסיעתו היו רובן של ישראל אין הולכין לרעה אחר הרוב... בא הנביא ואמר לו... אין הקדוש ברוך הוא מן המנין הרוב שלהן... אלא במנין שלך... שבנא שמרד במלכות חזקיה וקשר קשר למרוד באדוניו, אלו מחשבותיו, ועדיין לא חטא בפועל במה שכתב שבנא וסיעתו השלימו, גם במה שחצב לו קבר בקברי מלכים, אך לפי מחשבותיו להסיר את חזקיה ממלוכה... דכל מחשבותיו נחשבו ונצטרפו למעשה כמו בע"ז".

וכן מבארים המפרשים על הפסוק בישעיהו (כב, טו): "בֹּא אֶל הַסֶּכֶן הַזֶּה עַל שְׁבִנָּא אֲשֶׁר עַל הַבַּיִת". וברד"ק שם: "ושבנא היה אוצר בבית המלך חזקיהו, ונטה דעתו אל מלך אשור להסגיר לו העיר וקשר קשר עם קצת אנשי העיר, ועליו נאמר: 'ולא תאמרו קשר לכל אשר יאמר העם הזה קשר', כמו שפירשנו במקומו".

ובמלבי"ם שם: "על שבנא שמרד במלכות חזקיהו, וקשר קשר למרוד באדוניו. אלו מחשבותיו של אותו רשע כו', כי עדיין לא חטא בפועל במה שכתב שבנא וסיעתו השלימו גם במה שחצב לו קבר בקברי מלכים אך לפי מחשבותיו להסיר את חזקיה ממלוכה... דכל מחשבותיו נחשבו ונצטרפו למעשה כמו בע"ז".

יש לברר את המקרה של חזקיהו ושבנא. מדובר בבית מדרש של שבנא שהיו בו יותר תלמידים מבית המדרש של חזקיהו, ועל כן חזקיהו חשש. ויש לשאול - מהיכן בית המדרש שואב את כוחו להכריע בעניינים הקשורים לכלל ישראל, הרי אין מדובר בסנהדרין, אם כן מדוע יש להם יותר תוקף מסתם עמך, ובמה דעתם מחייבת את חזקיהו? יתרה מכך, הרי מדובר בענייני מלחמה השייכים להכרעת המלך ולא לדעת העם, ובמיוחד שמדובר כאן במלחמת מצווה של הצלת ישראל מיד צר?

ויש לומר שוודאי חזקיהו לא היה צריך לשואלם ולהתייחס אליהם מצד דיני המלכות, אלא החשש שלו היה מפני שמדובר בשבנא הסופר הנחשב לתמיד חכם גדול (ונקרא סופר, כמו עזרא הסופר), וברוב תלמידי חכמים הסוברים כמותו, ויש דין של אחרי רבים להטות, **שמא הקב"ה ילך אחר הכרעתם** וימסרם בידי סנחריב. על זה אמר לו ישעיהו שקשר רשעים אינו מן המניין. כלומר, אף על פי שמדובר בעוצמה גדולה של תלמידי חכמים, מכיוון שמדובר בהכרעה של רשעות המתחברת לעובדי עבודה זרה וכן במרידה במלכות, הקב"ה לא ילך עמהם.

אם כן, דברי הגמרא בעניין "קשר רשעים" עוסקים **בסדרי הנהגת ה'**, וכן **בבית דין** שיש בו פסולים לדון.

וכן מצינו בשו"ע חושן משפט (ג, ד): "ואסור לאדם חכם שישב בדין עד שידע עם מי יושב, שמא ישב עם אנשים שאינם הגונים, ונמצא בכלל קשר בוגדים, לא בכלל בי"ד".

ואומנם מבואר בפוסקים בכמה מקומות שגם בהכרעות של ענייני הציבור יש להתחשב רק בדעות יראי ה'.

ברמ"א חושן משפט (קסג, א) כתב: "כופין בני העיר זה את זה... כל צרכי צבור שאינן יכולין להשוות עצמן, יש להושיב כל בעלי בתים הנותנים מס ויקבלו עליהם **שכל אחד יאמר דעתו לשם שמים**, וילכו אחר הרוב...". לכאורה מבואר כאן כדברי

הסוברים שרוב שאינו הגון אינו נחשב לרוב. [וייתכן שניתן לפרש "לשם שמים" האמור כאן לא במובן הדתי, אלא במובן של 'לשמה' מתוך שיקולים טהורים הנכונים למקרה, בניגוד להכנסת שיקולים זרים וכדומה].

וכן כתב רבנו יונה בשערי תשובה (שער ג אות נ): "לא תהיה אחרי רבים לרעות הוזהרנו בזה שלא להחזיק ידי עוברי עבירה בדברים, ושלא להתחבר אל המסכימים אל העוול, וכענין שנאמר: 'לא תאמרון קשר לכל אשר יאמר העם הזה קשר'" (הובא בספר חרדים לא תעשה ד, מז).

עוד כתב הרמ"א שם (לז, כב, על פי פסקי תרומת הדשן סימן ריד): "הקהל הממונים לעסוק בצרכי רבים או יחידים, הרי הן כדיינים ואסורים להושיב ביניהם מי שפסול לדון משום רשעה". אלא שיש להדגיש שמקור זה עוסק בבחורים, ולא בבחורים, ובענין זה נעסוק להלן.

ב. נבחרים או בוחרים שאינם ראויים

והנה יש מקורות המורים על אפשרות של אנשים שאינם ראויים לתפקידם כדנים ומחליטים.

הגמרא במסכת סנהדרין אומרת (כג, א): "א"ר יוחנן בערכאות שבסוריא... מאי טעמא דרבנן דאמרי לא כל הימנו שיפסול דיין שהמחוהו רבים עליהם". וכותב הר"ן (שם): "ואי דיין זה פסול ואין דינו דין, מה תועיל בטענה זו המחאת רבים עליהם הרי זה קשר רשעים ואינו מן המניין, ולי נראה דכיון דמירי במקומות שאינן בני תורה, כל בני העיר קבלו על עצמן כל אותן שנתמנו להיות ערכיים שלא יוכלו לפוסלן, ומשום הכי קאמרי רבנן לא כל הימנו לפסול דיין שהמחוהו רבים עליהם, ואף על גב דלא גמירי דינא דאורייתא, משום דהוה להו כשלשה רועי בקר דלא גמירי דינא כלל דכשרים כדקבלו עליהו".

וכן נפסק בשו"ע חושן משפט (ח, א בהג"ה): "...ועיירות שאין בהם חכמים הראויים להיות דיינים, או שכולן עמי הארץ, וצריכים להם דיינים שישפטו ביניהם שלא ילכו לפני ערכאות של עובדי כוכבים, ממנים הטובים והחכמים שבהם (לדעת אנשי העיר), אף על פי שאינם ראויים לדיינים, וכיון שקבלו עליהם בני העיר אין אחר יכול לפוסלן. וכן כל ציבור יכולין לקבל עליהם בית דין שאינם ראויים מן התורה".

בנוגע לעיקרון הקובע שהציבור בוחר ומחליט מצינו בשו"ת הרא"ש (ו, ה): "דע, כי על עסק של רבים אמרה תורה: 'אחרי רבים להטות'. ועל כל ענין שהקהל מסכימים,

הולכים אחר הרוב, והיחידים צריכים לקיים כל מה שיסכימו עליהם הרבים. דאם לא כן, לעולם לא יסכימו הקהל על שום דבר, אם יהיה כח ביחידים לבטל הסכמתם; לכן אמרה תורה, בכל דבר הסכמה של רבים: 'אחרי רבים להטות'."

ומשמע מדברי הרא"ש שלעולם הולכים אחרי הרוב בכל דבר הסכמה של רבים, נראה שגם אם חלקם או אף רובם אינם יראי שמים, בכל זאת לעולם הולכים אחרי הרוב (אלא שבדיינים, יש כאלו שפסולים לדון, וכולם צריכים להיות כשרים, וכמובן הרוב הוא מתוך כל הכשרים, אבל "בכל דבר הסכמה של רבים", הרי הרבים הם מי שהם, ואין בידינו לקבוע מי הם הרבים).

עוד יש להוסיף שכמה פעמים אנו מוצאים בתנ"ך שהעם בוחר מלכים או מנהיגים רשעים והכתוב נותן להם תוקף של מלכות (וכפי שראינו לעיל, הרמב"ם לומד דינים רבים השייכים למלך ישראל מתוך התנהלותם של מלכי ישראל המתוארת בתנ"ך).

מסופר בספר שופטים (יא, א-יא): "וַיִּפְתַּח הַגִּלְעָדִי... בֶּן אִשָּׁה זֹנָה... וַיִּגְרְשׁוּ אֶת יִפְתָּח וַיֹּאמְרוּ לוֹ לֹא תִנְחַל... כִּי בֶן אִשָּׁה אֶחְרַת אֶתְהָ... וַיִּבְרַח יִפְתָּח... וַיִּתְלַקְטוּ אֵל יִפְתָּח אֲנָשִׁים רִיקִים... וַיֹּאמְרוּ זִקְנֵי גִלְעָד אֶל יִפְתָּח לְכֵן עֲתָה שִׁבְנוּ אֵלֶיךָ וְהִלַּכְתָּ עִמָּנוּ וְנִלְחַמְתָּ בְּבָנֵי עַמּוֹן וְהָיִיתָ לָנוּ לְרֹאשׁ לְכֹל יִשְׂבֵי גִלְעָד. וַיֵּלֶךְ יִפְתָּח עִם זִקְנֵי גִלְעָד וַיִּשְׁימוּ הָעָם אוֹתוֹ עֲלֵיהֶם לְרֹאשׁ וּלְקָצִין וַיְדַבֵּר יִפְתָּח אֶת כָּל דְּבָרָיו לְפָנֵי ה' בְּמִצְפָּה."

ובאלפא ביתא דבן סירא (אוצר המדרשים אייזנשטיין, עמ' 36 ד"ה לעולם אל): "... ביפתח הגלעדי שהיה צדיק ודר בין שבט אפרים... וראה שהיו שורפין את בנייהם ואת בנותיהן לבעל ואף הוא עשה כן והלך והרג את בתו, ראה אותם שהיתה ביניהם שפיכות דמים, ואף הוא עשה כן הלך והרג מהם ארבעים ושנים אלף, לפיכך נעשה רשע ולא זכה לקבורה, וכיון שמת קברו אותו מיד מצאו את עצמותיו פזורות בכל מקום, שנאמר: 'ויקבר בערי גלעד' מלמד בערי גלעד שפזרו עצמותיו".

וכן מצינו במסכת ראש השנה (כה, ב): "משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו שקל הכתוב ג' קלי עולם כג' חמורי עולם... יפתח בדורו כשמואל בדורו ללמדך שאפילו קל שבקלין ונתמנה פרנס על הציבור הרי הוא כאביר שבאבירים".

ובמלבי"ם לשופטים (יא, ה): "ויהי כאשר נלחמו... והיית לנו לראש' - כדן המנצח במלחמה והמציל את העם שאף אם הוא מפחותי העם יושם לראש ומושל".

ועוד במלבי"ם שם (ט, חלק באור הענין): "וכמו שכתוב: 'אל מלך בני עמון מה לי ולך כי באת אלי להלחם בארצי', שזה אמר מצד שהיה כבר המושל ואדוני הארץ".

רואים אם כן שאף על פי שיפתח היה קשור לאנשים ריקים בתחילתו, בסוף מלכותו נחשב למושל שאין ערעור על סמכותו.

ואומנם ייתכן שבתחילה כשיפתח נבחר לא היה רשע, ואף ייתכן שהלך בדרך התורה אלא שהיה ריק ופחות, ורק בסוף ימיו, לאחר שמלכותו הוכרה, שינה דרכו והיה לרשע. ואם כן, ייתכן שלאחר שעלה לגדולה ככשר, אין מורידים אותו מגדולתו, ואין להוכיח מכאן על היחס למי שנתמנה כפסול.

כמו כן, ייתכן על פי המלבי"ם שהעם נאלץ לשים אותו למושל עליהם, מכיוון שלא היה מי שיציל אותם מהמלחמה, ופיקוח נפש, ודאי ציבורי, דוחה מינויו של רשע.

ונראה להוכיח זאת **מעמרי שנבחר על ידי העם** כשהיה רשע.

מלכים א' (טז, טז-כה): "וַיִּשְׁמַע הָעָם הַחֲנִיּוֹת לְאִמֹּר קִשֶׁר זָמְרִי וְגַם הִכָּה אֶת הַמֶּלֶךְ וַיִּמְלְכוּ כָּל יִשְׂרָאֵל אֶת עֲמֹרִי שֶׁר צָבָא עַל יִשְׂרָאֵל בַּיּוֹם הַהוּא בַּמַּחְנֶה... מֶלֶךְ עֲמֹרִי עַל יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּים עָשָׂר שָׁנָה בְּתַרְצָה מֶלֶךְ שָׁשׁ שָׁנִים... וַיַּעֲשֶׂה עֲמֹרִי הַרְעָה בְּעֵינֵי ה' וַיִּרַע מִכָּל אֲשֶׁר לִפְנֵי".

וניתן היה לדחות שאומנם נקרא מלך בתנ"ך מפני שבפועל נהג כמלך, אבל ייתכן שמצד אמיתתה של תורה אינו מלך, ואין לו סמכויות של מלך.

אלא שנראה שחז"ל מתייחסים אל מלכותו כמלכות מלאה.

מסכת סנהדרין (קב, ב): "אמר רבי יוחנן מפני מה **זכה עמרי למלכות** מפני שהוסיף כרך אחד בארץ ישראל שנאמר: 'ויקן את ההר שמרון מאת שמר בככרים כסף ויבן את ההר ויקרא [את] שם העיר אשר בנה על שם שמר אדני ההר שמרון'. אמר רבי יוחנן מפני מה **זכה אחאב למלכות** עשרים ושתים שנה מפני שכיבד את התורה שניתנה בעשרים ושתים אותיות".

וכן מסתימת דברי הראשונים משמע שמלך רשע שנבחר על ידי העם, הינו מלך ודינו דין.

הרשב"ם בבבא בתרא (נד, ב) כתב: "והאמר שמואל **דינא דמלכותא דינא** - כל מסים וארנוניות ומנהגות של משפטי מלכים שרגילים להנהיג במלכותם דינא הוא, שכל בני המלכות מקבלים עליהם מרצונם חוקי המלך ומשפטיו, והלכך דין גמור הוא ואין למחזיק בממון חבירו ע"פ חוק המלך הנהוג בעיר משום גזל".

וכן עולה מהרמב"ם שכל ציבור יכולים לבחור כל מלך, ומשמע שאף מי שהתחיל כליסטים מזוין, אם קיבלו אותו נחשב מלך, שכן כתב הרמב"ם בהלכות גזלה ואבדה (ה, יח): "במה דברים אמורים **במלך שמטבעו יוצא** באותן הארצות, שהרי הסכימו עליו בני אותה הארץ וסמכה דעתן שהוא אדוניהם והם לו עבדים. אבל אם אין מטבעו יוצא הרי הוא כגזלן בעל זרוע, וכמו חבורת ליסטים המזויינין שאין

דיניהן דין, וכן מלך זה וכל עבדיו כגזלן לכל דבר" (וראה שם יא, שמדובר גם במלך ישראל).

משמע שאפילו מלך גוי ורשע שהיה גזלן וליסטים וכפה עצמו על הציבור, אם הציבור מקבלו למלך הרי הוא מלך, וכן מלך ישראל.

וכן מצינו ברשב"א שאינו מבחין בין צדיק לרשע.

נכתב בשו"ת הרשב"א (א, תרלז): "עוד השיב דכל שלטון ישראל הממונה בעירו ומושל במקומו דינו דין. והוא בעירו בכלל דינא דמלכותא כל זמן שעושה כחוקי מקומו דומיא דמלך ממש. זה ברור. והראיה תדע דקטלי דיקלי וגשרי גישרי כלומר הפקידים הממונים ואף במלכי ישראל בחוצה לארץ. ודוקא בארץ שהיא ירושה לכל ישראל הוציאו רבותינו הצרפתים בנדרים".

וכן בשו"ת הרשב"א (א, תריב): "אם השלטון הזה יש בו כח לעשות חקים בעירו דינו דין דקיימא לן דינא דמלכותא דינא. ומי שמענישין המקלקלים, כגון הגזלנים והגנבים והרצחנים וכיוצא בזה, ממשפטי המלוכה והאדנות הוא זה, ודין בכל אלו וכיוצא באלו דין".

משמע שכל מלך שנשתרשה ונקבעה מלכותו ובידו להעניש, דינו דין וחייבים לשמוע בקולו, והרשב"א לא תלה דבר בצדקתו של המלך, אלא במציאות של כוח שלטונו. וכן רבים מהדנים במהלך הדורות בענין דינא דמלכותא במלכויות הגויים, לא התייחסו לבעיה של רשעות המלכים.

מצאנו בתנ"ך לא רק מלכים רשעים שמלכו אלא פעמים שהעם שבחר בהם וקבל את עולם היה רשע. יתירה מכך במקרים מסויימים אף עבד עבודה זרה כגון העם שהמליך את עמרי כמובא במלכים א' טז, יג-טז מלכים א' פרק טז: (יג) אֶל כָּל־חַטָּאות בַּעֲשָׂא וְחַטָּאות אֵלֶּה בָּנוּ אֲשֶׁר חָטְאוּ וְאֲשֶׁר הִחַטִּיאוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל לְהַכְעִיס אֶת־יְקֹוֹק אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַבְלִיהֶם: (טז) וַיִּשְׁמַע הָעָם...וַיִּמְלְכוּ כָּל־יִשְׂרָאֵל אֶת־עַמְרִי שֹׁר־צָבָא עַל־יִשְׂרָאֵל בַּיּוֹם הַהוּא בַּמַּחֲנֶה.

ג. אידיאל ומציאות

למדנו מכאן שהקביעה ש"קשר רשעים אינו מן המנין" אינה חלה באופן גורף לא במלך רשע ולא בעם רשע.

על כורחנו חייבים לומר שיש פעמים שהולכים אחר רוב רשעים ופעמים שלא, ועלינו לחזור ולברר את סוגיית "קשר רשעים אינו מן המנין".

על פי המהרש"א לעיל, ניתן לומר שרק בשבנא, שנחשב **עובד עבודה זרה**, נאמר בנוגע להכרעה ציבורית שקשר רשעים אינו מן המניין, וייתכן שרק בדבר חמור כמורד במלכות החייב מיתה אין דעת הרוב נחשבת, אבל לא בשאר עברות.

יתרה מכך, כפי שהתבאר לעיל במקרה של שבנא לא היה מדובר בשאלה לגיטימית העומדת להכרעתו של הציבור, שאז הרוב באמת קובע, אלא עצם המחלוקת של שבנא על חזקיהו המלך הייתה איסור של מרידה במלכות שהרי מדובר בנושא השייך בלעדית לסמכותו של המלך ולא לכל תלמיד חכם גדול ככל שיהיה. [אכן, אם הייתה חובה על המלך לשאול את החכמים והוא לא שאל, זהו נידון אחר].

ובספר ויואל משה (הובא לעיל אות א) תמה: "מה עלתה על לבו של חזקי" שדעת הקב"ה תהי' כהרוב של הרשעים, הא על זה נאמר 'לא תהי' אחרי רבים לרעות', ואם בעניני הקהל כתב הרמ"א (ח"מ ס"י קסג) שעושין על פי רוב - רק מאותן שמקבלים עליהם לומר דעתם לשם שמים, ק"ו שאין רשעים אלו נמנין לרוב". ותירץ על פי דברי המהרש"א ששבנא לא הייתה כוונתו לרעה, אלא שחשב להשלים עם סנחריב, מכיוון שראה שאין מנוס מזה על פי דרך הטבע, אלא שמכיוון שסנחריב חירף מערכות אלוקים חיים, אסור היה לו להתחבר אליו, ומשום כך נקרא קשר של רשעים שאינו מן המניין, "ולזה חשש חזקי" שכיון שהם הרוב, ולא כווננו לרעה, אולי תהי' דעת הקב"ה נוטה לדעתם, לזה אמרו לו מן השמים שכיון שנתחברו לרשעים בטל מנינם".

ופלא הדבר, כיצד הוא מביא ראיה מהמהרש"א הכותב דברים הפוכים, **שכוונת שבנא הייתה לרעה**: "שבנא וסיעתו שבאו להשלים עמו היו מחשבותם לרעה על ה'".

ויש לתרץ את קושייתו כפי שהוסבר לעיל, שחזקיה חשב שמכיוון ששבנא היה תלמיד חכם גדול ורוב תלמידי החכמים הסכימו אתו, אולי באמת הצדק עימו והקב"ה יסכים עימו וצריך להיכנע לסנחריב, עד שהוצרך לגילוי מיוחד מהנביא שכוונת שבנא היא לרעה ומדובר בקשר רשעים.¹

1. בשריית תשובות והנהגות (ח"ב סימן קמ) מובא סיפור על הגאון מבריסק הגרי"ז סולביצ'יק זצ"ל המלמד על ענייננו:

"ובשנת תרצ"ו דנו בכנסיה גדולה על הקמת מדינה מחולקת, וכידוע הגר"א וסרמן והגר"א קוטלר זצ"ל רצו לעזוב כשנראה סכנה שיסכימו לשלטון ציוני ונמנעו ע"פ הוראת הגר"ע זצ"ל, והגרי"ז זצ"ל כעס ורגז מאד שדנו בזה בשעה שיש בזה ר"ל גרם שפיכות דמים, ושאל אותו הגר"א קלמנויץ זצ"ל מה איכפת לו כל כך עד שרוגז בקולי קולות **הלוא הבריטים בלאו הכי לא מתחשבים ברבנים**, והביא הגמרא בסנהדרין דחזקיה חשש שהקב"ה אזיל בתר רוב, רק אמרו לו קשר רשעים אינו מן המניין, משמע שאם אינם רשעים נוטה הקדוש ברוך הוא לגבייהו, ולכן

ובנוגע להגדרת נבחרי הציבור כדיינים, לעניין כשרותם או פסילתם, וכן בנוגע לצורך שהציבור יפעל "לשם שמים", נראה לומר שיש הבדל בין האידיאל שאלין שואפים לכתחילה לבין המציאות הקיימת בדיעבד. מובן שלכתחילה אנו שואפים למצב שבו צריך ללכת אחרי רוב יראי השמים. אבל בדיעבד, מלך שהוסכם על ידי העם, בין כאשר בחר בו עם שאינו שומר תורה ומצוות, ובין כשמלך רשע כפה עצמו על העם והעם קיבל אותו, הרי הוא מלך.

הסיבה שיש להסכים בדיעבד למציאות שהיא נגד התורה, נובעת מכך שלולא זה המצב יהיה גרוע יותר, שכן אם המלך לא ימשול תשרור אנדרלמוסיה, ואיש את רעהו חיים בלעו. וכן כאשר יש מקום שבו כולם עמי ארצות, ואם לא יבחרו דיינים שאינם יודעים דיני תורה ילכו לדון בערכאות, יש להעדיף את האופציה הראשונה.

היסוד לכך הוא ההכרח ללכת אחרי הרוב בענייני הציבור כדברי הרא"ש בתשובתו. ומכיוון שאיננו בוחרים את הציבור הקיים במקום, אלא משמים גלגלו שיהיו רבים שאינם יראי שמים, הדרכת התורה שבכל דבר של רבים יש ללכת אחר הרוב שרירה וקיימת. [וכן כתב אף ה"פאת שדה" (שהובא לעיל אות א): "אלא שאי אפשר לעמוד בזה אם לא נדון שבקצת דברים שייך בהם דינא דמלכותא", הרי שהסכים שבסופו של דבר אין אפשרות ללכת אחרי מידת הדין הגמורה לפי שיטתו].

טען אז ואמר הרי בכנסיה התאספו רוב גדולי הדור והקב"ה נוטה בתר רוב, והרי הסכימו על עצם מדינה, רק חלקו אם מותר לוותר על חלקי ארץ ישראל, ואמר אז (בשנת תרצ"ו) חוששני שיתקיים שהרי אינו קשר רשעים והם מן המניין...". ואכן זכינו ב"ה והתקיימו דבריהם, וקמה המדינה, עם הקשיים והצללים שמלווים את צמיחת גאולתנו.